

ה ५५

פרק י' ח' ג' מ' ב'

ו' זאת דבָּר וְשֶׁל רֹוח רַב הָנוּא וְרַב הַסְּדָרָה הַר אָמַר אֲתִי דְּכָא וְהַר אָמַר אֲנִי אָתָּה
דְּכָא וְמַסְתְּבָרָא בְּמַד אֵין אֶת דְּכָא שְׁהִרְיָה הַקְּבָ"ה הַנְּחָה כָּל הַרְוָגְבָעָה וְהַשְּׁרָה
שְׁבִינָתוֹ עַל דַּר סְנִי וְלֹא גַּבְהָה הַר סְנִי לְמַעַלְתָּה אֲרֵזִים לְמַד אָדָם
(2) מַרְעֵת קָנוּ שְׁהִרְיָה הַקְּבָ"ה הַנְּחָה כָּל הַרְוָגְבָעָה וְהַשְּׁרָה שְׁבִינָתוֹ עַל דַּר קָנוּ
(*וְתַחַת כָּל אַילְלוֹת טֻבוֹת וְהַשְּׁרָה שְׁבִינָתוֹ בְּסֶנָּה) אֲרֵזִים לְמַד שְׁשִׁים
בְּאַתְּ בְּגָסְתָּה הַרְוָגְבָעָה רָאִי לְגַדְעַו כְּאַשְׁרָה כְּתִיב הַכָּא וּמִתְּקָוָה גְּדוּעָם וּכְתָבָב
הַתָּם וּאֲשִׁירָה תְּגַדְעַן וְאֵרָא אַלְעָוָר כָּל אַדְמָ שְׁשִׁים לְמַד אָדָם
שְׁיִנְגַּנְעַר שְׁנָאָה הַקְּיָצָה וְרַנְנָה שְׁבִינָי עַפְרֵי שְׁכָבִי בְּעַפְרֵל אֲנָא מַרְעֵת
מַי שְׁנָעָשָׂה שְׁבִינָן לְעַפְרֵר בְּחַיּוֹ וְאָמַר רְאֵלָעָר כָּל אַדְמָ שְׁשִׁים בְּגָסְתָּה
שְׁבִינָה מִלְּלָת עַלְיוֹן שְׁנָאָמָר גּוֹבָה מִמְּרָחָק יְדָע דָּרְשָׁה רְבָע עִירָא וְאַתְּמָא רְבִי
אֲלָעָו בְּאַובָּאת שְׁלָא בְּמִתְּהַקְּבָ"ה מִתְּהַבְּשָׁר וְדָם מִתְּהַבְּשָׁר בְּשָׁר וְדָם גּוֹבָה
רוֹאָה אֶת הַגְּבוֹהָה וְאֶنְגַּבְהָה אֶת הַשְּׁפָלָה אֶבֶל מִתְּהַקְּבָ"ה אַנְיָן כָּנְרוֹא
גּוֹבָה וְרוֹאָה אֶת הַשְּׁפָלָה שְׁנָאָה כִּי רְמָה הָ וְשְׁפָלָה יְאַמְּרָה וְאַתְּמָא
מַרְעַוקְבָּא כָּל אַדְמָ שְׁשִׁים בְּגָסְתָּה הַרְוָגְבָעָה אֲנָי וְהָוָא יְכָלֵן לְרוֹד
בְּבָעוּלָם שְׁנָאָה מַלְשָׁנִי בְּסֶתֶר רְעוֹתָו אָוֹתָו אַצְמָות גּוֹבָה עַיִינָם וְרוֹחָב לְבָב אָוֹתָו
לְאָוְלָא לְתָקֵרָא אָוֹתָו לְאָוְלָא אַיכָּא דְּמָתָנָה לְהַאֲסְפָּרָי לְשָׁוֹרְעָה
שְׁנָאָה מַלְשָׁנִי בְּסֶתֶר רְעוֹתָו אָוֹתָו אַצְמָות אֲרֵזִים נְכָנָרָה כָּל אַדְמָ שְׁשִׁים בְּגָסְתָּה
יְהִרְוָה אֲפִילָה רְחוֹת קִמְעָא עַבְרָתוֹ אַדְמָ שְׁאָן בְּוֹ אָלָא רְבִיעִית (א) אַחַת עַבְאָז
אֲרֵחֵיא בְּאַשְׁיָה אָמַר רְבָב תְּחִצְרִיךְ שְׁיהָא בְּוֹ אַחֲרֵי מִשְׁמָנוֹה בְּשָׁמִינִיא *

ע' שׁ. וְעַל פִּי זה יש לאкар בונת הַרְגָּא שָׁאָמָר כִּי
משה קיבל תורה מפי נביא, שלא תאמר כה טעם ובה
משה רביינו ע"ה לקלח תורה מאותה הקב"ה, ולא
אייש עזר ועוזת אמרת אמרת א"מ "אמְנָה אַמְּנָה" ק"ז ור
סִינְיָה שְׁעָלִי תַּנְתַּן תורה מחתה ענוֹתנוֹת
(ושפלהו), מודה הטעם גם כן זמה רביינו ע"ה
לְקַבֵּל את התורה, בין שתה עני מאד. כמו
שהיעיד עלי יודע תלולות: "זה איש משה ענוּ
מ cedar מכל האדרם אשר על פני האדרמת" (במודר
יב. ג). ואמרו במודרש (הובא כאוצר המדרשים
(איינשטיין עמוד ערך), מה חלמוד לומר מכל
הארדים? אלא שהווע ענוּ ואינו מתגאה במדחה מן
המרות שבוי אדרם וונילין להתגאות בהן, בנן
המלבות והגבואה והתקבנה, ואס עעל פִי שְׁחוֹט
כל המרות הללו, היה עני מאד מכל האדרם, ולכן
בשאמר משה להקב"ה, כי אבוי כי אל כל
פרעה, אמר לו זה לך האות כי אנכי שלחך,
שהיא הנוגנת, בಗל שאתחה ממעת עצקה, אני
שולח אותך ולא את איש אחר.

משה קיבל תורה מסיני ומטרה ליהושע.
לכארה מודע תללה החטא לקבל תורה
מרר סני? אמם יתברא על פִי מה שאמרו
הרבינו ורונום לרברה, (אה בראשית רביה פרשה
צט סימן א ומגילה כט) בשעה שבא לדורש ברוך
הוא ליתן תורה בסיני, היו ההרים רצים ומדינים
אלו עם אל, וזה אומר על התורה ניתנת, זה
אומר על התורה ניתנת, תבור בא מבית אליך
וכרמל מאספמייא. אמר להם הקב"ה: "למה
תרצונן הרים גבוננים ההר חמץ אליהם לשבעו
אף ה' שכון לנצח" (תהלים סח ז), למה חרוץ
רין עם סני? כולכם בעלי מומיים אתם אל סני,
בתב הכא גבונוני, וכתיב הטעם (וירא כא כ)
בנן או זך, ואמר ר' וב אשי, מכאן שעיל המשוח
הר הוא בעל מומ. ועוד אמרו בוגרא (סוטה ה).
לעולם למל אדרם מבדת קונו, שחיי הקב"ה היה
כל הרים הרמים שעולם (בנן תבור זכר מל
שבאו לשם), והשרה שבינו על הר סני (שהוא
הר נמרק). וכן הוא אומר כי רם ה' ושפלה יראת.
= ייח. ז. ויצא משה לקראת חותנו.

איתא ברש"י "כבד גדור נתקבֵד יתרכו באורה שעה, כיון
שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהו, ומֵהוּ שָׁרָה אֶת אָלוּ
זָוְצָאֵן וְלֹא יָצָא".

מסופר כי בחורף שנת תפ"ה, בהיות הגאוןILD בן ארבע
וְחצִינִי יָשַׁב הָוָא וְחַבְרָיו לִפְנֵי רְבָם וְלִמְדֹו פְּרַשְׁת יְתָרָו. הַקְשָׁה
בְּאַחַד הַנּוֹכְחִים, מִנֵּין יְדַע רְשִׁי לְפָרֵשׁ שְׁלָא רְקָמָה יָצָא לְקַרְאָת
יְתָרָו, אֶלָּא גַּם אַהֲרֹן וּבְנֵיו יָצָאוּ עָמוֹ. וְתִירְצֵץ הַגְּרָא, שְׁדַקְדַּק
רְשִׁי מִלְשָׁן הַכְּתוּב "וַיָּצַא מֹשֶׁה", וְלֹא יָוֹלֵךְ מֹשֶׁה. שְׁכָן בְּפְרַשְׁת
וַיָּצַא פִּירְשׁ רְשִׁי עַל הַתְּבִיבּוֹת "וַיָּצַא יְעָקָב": "לֹא הִי צָרִיךְ לְכַתּוֹב
אֶלָּא וַיָּלֶךְ יְעָקָב חָרְנָה, וְלֹמַה הַזָּכִיר יָצַא תְּאֻוּ, אֶלָּא מִגֵּד שִׁיצְיָא
כִּזְדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם וּכְוֹן יָצַא מִשְׁמָ פְּנֵה הַוְּדָה פְּנֵה זִוְּה
פְּנֵה הַדָּרָה".

לפי זה גם כאן, כיון שנאמר "וַיָּצַא מֹשֶׁה", והיינו ש"פְּנֵה
הַוְּדָה פְּנֵה זִוְּה פְּנֵה הַדָּרָה", הרי לכארה קשה, היאך ניתן
לאמר כך, בזמן שאחרן אחיו, אשר שכול כמותו (עי' תוספתא סוף
(כritisches), נותר במחנה. אלא על כרחך שגם אהרן יצא עמו).

(1)

= יח. ברכך ה' אשר הציל אתכם.

|| שמעתי בשם החסיד, שהגר למלחה מן היישראלי. כי זה ידוע
шибיראל למלחה מן המלך, כי המלך לא ניתן לו רשות לומר
"השם", רק אחר ג' תיבות, וחם קדוש קדוש ח' צבאות",
וישראל אומרם אחר ב' תיבות, "שמע ישראל, ה' אלקינו" (ראה
חולין צא, ב). ואילו הגר אומר אחר תיבה אחת, כמו שכותב
[6] "ויאמר יתרו ברוך ה' וכוכו".

(מעשה רב החדש מכתביו הגורם עפשטיין, מבאי בית הנרא, אות כט^ז)

ושמעת יתרו בהן נדרי חנו משרה את כל אשר עשה איזק טומש וישראל
עמך כי הוציא לך את ישראל ממצרים. (יה, א)

ברצאי מה שפועת שפע ובא. קריית ים סוף ימלחת עמלך.
ובמלחאה (וכיה בגם זבחים לטמיין א) מה שפועת שפע ובא. מלחת עמלך שפע ובא,
שהיא חומת בעודה דבריו ר' ירושע וכוכו, ר' אליעזר אומר קריית ים סוף שפע ובא,
שבשעת שנקרע ים סוף נטמע מסוף העולם ועד סוף יומו. (ירוש"י) כאן צירוף
חתמי הדעות).

א

/ והנה הלא קריית ים סוף הוא הנס היותר
� גול ונורא, כמו שכותב (תהלים ק) נוראים
על ים סוף, ושרה נסים נעשה לאבותינו על

ח'ם (אבות פ"ה). וכל ישראל מגודלם ועד
קתן עברו בתורה הים ביבשה בלי שום מכשול
ופגע, ודבר זה הרעיון את כל העולם כולם,

כמוש"כ שמעו עמים ירגנו וגוי, משומש לדבר
גדול ונפלא כזה לא נעשה מבריאות העולם
עד עתה, [וכמו שהביא ר' אליעזר נבחים שם

מה מה שאמרה ר' חיילוביץ ח'ושע: כי נפלת
ה' אימתכם עליינו וכי נמננו כל יושבי הארץ
מנפיכם, כי שמענו את אשר האביש ה' את

מי ים סוף גורו ונשבע וימס לבבנו ולא קמה
עוד רוח באיש מפניכם], ולעומת זה במלחמות
עלם, אם אממן שיחמש ואנשי נצחחו

ווחלשו אותו, אבל הלא גם מלך הרג מישראל
וונב את הנחללים שביהם, ופעם גבר ישראל
ופעם גבר עמלך, ואם כן הנס שנזחוו את עמלך

לכוארה אינו מתדמה כי' להנס של קריית ים
סוף שהה גדוול ונורא מאד, ואם כן אם השמואה
של קריית ים עד לא فعلת על יתרו לבוא

ולהתגניר, מה הוסיף עליו יותר השמואה של
מלחמת עמלך שעלה יהה דוקא התעריר יתרו
לבואו, ולהתגניר, דלפי מה שפרש רשי' ששמע

קריית ים ומלחמת עמלך, ממש מה שוזק
[6] ע"י השמואה של שני אלו הדברים יהוד נצחoor
לבאו; וזה צריך להבין גם לפyi דעת ר' הירוש

שאמר דבגלו מלחת עמלך שמען נטעור
לבוא, ולא משמעת קריית ים סוף.

וthonן לפרש בזה ע"פ המבוואר למלחה
[3] בדרכינו (סוף ט' בשלח), דעתינו מלחת עמלך
שהביא הקב"ה על ישראל, היה כדי לחוק ולבৎס
האמונה בלבם של ישראל שחיותה עדין רפוייה

אבלם במה שחי מחרהיהם דאי' כל הנסים
שעשה משה לעיניהם היה ח"ז ע"י משה עצמוני

ששע לו כה לשלוט על גבבצ, או בכח המטה
[6]

| שבדיו, וכדונכה ממאמריו ח"ל שהבאו, רעל
| כדי מלחמת עמלך שהיתה מתחלפת מגבורת
| לחלהשה וכן להיפך, כפי מצבם והשתבעות
| להם לאביהם שכשימים, וכן במה שעלה משה

לראש תגבעה ומפה האלקים ביזו, וסתולק מהב
או בהנוגת המלחמה בפועל, באוטו שלא בלו
[6] להלחות נציגו לא במשה ולא בכח המתה, מה
ראו ונוכתו לדעת כי איד ו록 הקב"ה בעצמו
עשה ורשעה עמם את כל גבויות והנוראות
הלו שראו בעיניהם.

[6] הנה אם ישראל שהיה באותו מעמד וראו
בעיניהם הרגישו בחוש את כל הנעשה לפניהם.
ובכל זאת הרהרעו עדיין בכלם, ופקדו ועלה על
דעתם פן ואולי רק משה והומת שידיו עשוים
את כל הגדלות והנוראות בគומם הטמיר היגלם,
א"כ כל שכן אלה שהרי רוחם בירחוק מקומ
ולא היו באותו מעמד, אלא רק שמעו מרחוק
המעשים המופלאים, בධאי שהיה להם מקום
לפעות ולהלחות הדברים בכחו של משה, כמו
שמצינו שאמרו זקני מדין לביק, שאין כוון
של משה אלא בפיו (מדרש ט' בלק וברשי' שם),
וכו אמר במדרשי אסתר, מה שאמר המן
לאחשורוש בעניין קריית ים סוף: היה עמהם
אדם אחד ושמו משה בן עמרם, ובכשפי נטול
מקל אחד ולחש עלי' והכת בזאת היה עד
שנחרב וכוכבם כולם ביבשה בתוך הים כה,
כין שראה פרעה נכנס אחריהם כר, ואני יודע
במה דחופו בתוכו הים, ע"ב.

אולם נשמע יתרו גם בגין מלחמת עמלך,
שבמלחמה זו לא השתתף משה עמום בפועל,
[3] אלא ישראל בעצם נזחחו ע"י הפלת
והשתבעות להם לאביהם שכשימים, מזה נתברר
לו ליתרו לנכון שرك הקב"ה הוא המושיע להם
 לישראל, ושנום קריית ים סוף לא נעשה בכחו
של משה או בכח המתה, אלא רק ה' הוא
[6] להועשה נפלאות לבודו, וכמברא בדרכינו לעיל
(ב乾坤 הפרשה הקדומה) שענן זה נתברר על
ידי מלחמת עמלך דוקא.
וזה הכוונה במה שפידיש רשי', מה שפועה

(ב)

שכתב בנה נתינת התורה לישראל נקראת על
שמו, "פרשת יתרו", ומפני מה וכח לכל הכוח
זהות.

ויתכן בו, דאמוג במה שבא יתרו להתגify
הרי בכאן עני גוזל ומיותר בזיטר, פגני שמי
בבא ביחס ובכוונה תחלה לדרוש שם שםים
ולתunken מה שנמלך קלקל וחל את השם
בבמלחמותם עם ישראל, כמו שאמרו חכמים זיל
(ליקוט תצא הובא ברשי' שם), על מלחמת
עמך, מה שנאמר אשר קרד בדור, אנד
הפשור מתריתתך, שהרי כל האומות יראים
להלחם בכם, הבא זה והחילה והראת מקומ
לאחריהם, مثل לא מבטי רוחתך שניין כל בריה
יכולת לירד בתוכך, בא בן ביליע אחד וקוף
ויריד לתוכך, אע"פ שנוכחות הקרה אתה בפי
אתרים, כד כיון שיצאו ישראל ממצרים נפלת
אימתו על כל אומות העולם, שנאמר או נבלה
אלופי אdom וגוי חפה עליהם אימתה ופחד גור,
וכיוון שבא עמלך ומתחת ידיהם, הקירן בפניהם אומות העולם,
שלו גרע ומיעט בעיני העולם מהו הור הודה
ע"כ, אם כן מלחמת עמלך גורה להתחלש
ולטשטש במודת מה את תרושם האדריך שתיה
על ידי קריעתם סוף על כל העולם כולם מנו
הקדשה אל הקדשה, שנמס לבעם בקרבתם ויחיל
ורעדת יאותון מפחד ה' ומהדר גאנום של ישראל,
ועמלך שהעדי או לצאת במלחמות נגדם, ולא
ירא אלקיהם, וכמה פעמים גבר עמלך עליהם,
בזה גרע ומיעט בעיני העולם מהו הור הודה
שחפה על ישראל מהונפלוות שנעשו להם
בקריעתם סוף.

ויתרו, ששמע קריעתם סוף, ולעומת זה
שמע מלחמת עמלך שהעדי פניו ככלב י'זא
במלחמות תנופה כנגד ישראל, או קם יתרו
שוויה כהן מדין וישב בכבודו של עולם והיה
מפרשס בכל העולם, שהיה עד מפלפים מוציא
פרעה במצרים, ולקח עמו גם את בתו אשרת
משה ושני בנה, וצא מארץ מדין שהוא ה
שם הכהן והראש ושב שם בכבודו של עולם
(פמוש"כ רשי' להלן פסוק ה') ובבערו משם
דרך ארץ העמים נתרפס הדרכו שהוא עוזב
את ארצו וכחונו והולך אל המדבר לך כל
עליו דת ישראל ולהתהדר, גם שלח בבאו
להגיד למשה שיצא לקרהתו, כדי להזכיר את
התכוונה והפרנסות שהוא בא אליו מדין אל
המדבר, וכיון שיצא משה יצא אהרן נדב
ואביהו וקמי ישראל ואתריהם כל העם, ועשו
משתה לבבונו והוא ברך והודה לה' בפומבי
וחודיע שאחרי כל קריוטו בעניין אלקות
תחבר לו עכשו כי גדול ה' מכל האלים,
ובזה קודש שם שםים הן לעניין ישראל, וגם
בעיני האומות, ובגיל זה לא בא להתגify
בהצענו אלא דока בטרוטה ובפרנסות גדול, כדי
שיתקדש שם שםים ברבים. וזה נכלל ג"כ
במאמרם זיל במדרשה, שאמר הקב"ה למשה:

שמע ובא קריעת ים ומלחמת עמלך, הרי
ע"י צירוף שני הנסים הללו, החברך לו ליתרו
בדולות ה' וגבורהו והשגבתו על ישראל, וחערור
על ידיהם לבוא להתגify, וזה שאמר הכתוב
וישמע יתרו וגיר את כל אשר עשה אלקיהם
למשה", היינו קריעתם סוף שעשה ה' ע"י
משה — "ולישראל עמו", היינו מלחמת עמלך
שם געשה להם לשירה הנס זולת מעשה
משה בפועל, — כי הוציא ה' את ישראל
מצרים, היינו משנה הנשים הולו נתרבר לו
בבחלת וביבורו, כי רק ה' הוא אשר הוציאם
מצרים, וכן נתעורר ע"י אלו שתי השמויות
הלו לבוא להתגify; ולפי זה יתכן לומר, שוה
בם טעם של ר' ירושע (בגמ' ומילתה הב"ל),
שאמר שבגל שמוות מלחמת עמלך בא, הקשינו
לעיל שם לא נתעורר לבא ע"י הנס הגדל
הנורא של קריעת ים, מה הוסיפה לו שמוות
מלחמת עמלך, אלא שהכוונה היא, שע"י מלחמת
עמלך נתboro לו ליתרו שכל המופתים שנעשו
לهم לשירה עד הנה, ובכללם קריעת ים,
בכלם רק מעשה ה' לבבדו מהה.

ב

ובדריך אחר יש לבאר בזה מה שאמרו מה
שמועה שמע ובא קריעת ים ומלחמת עמלך,
דנהה מלבד מה שovementו ע"ז לעיל,adam לא
נתעורר ע"י הנס הפלא הגדל של קריעת ים
שכל העמים נטהלו ורעדה אחורותם, מה התעורר
התפעל יותר מלחמת עמלך, — מלבד זה
יש להבין גיב מה שלח יתרו למשה לאמר
אני תחוור יתרו בא אליך, ואמרו על זה
במכילתא (הובא ברשי'), שבקש ממנו שיצא
לקראותו אם ביגנו אם ביגין אשתו או ביגין בניין,
ולכואורה יקשה כיון שיתרו בא להתגify לשם
שםם, כמו שאמרו במדרשה שהקב"ה אמר למשה:
אדם וה שבא אגלי לא בא אלא לשם שםים,
וביזון שכן היה ציריך לבוא למשה ולבקש ממנו
לשיקבל אותו לגירון, ולמה שלח למשה שיצא
לקראתו, וכי להתכבד ולהתהדר הוא בא, ובכלל
כך-בעם מה כל הרשות תהיה במשה שייתרו בא
להתגify, הלא גם כשיצאו ישראל מצרים
או נתגיררו והלכו עם ישראל כמה וכמה רבבות
ע"ר רב רב (עי' מילתה י'ב ל"ח), היו ביגיהם
במגדי המלכות ושריהם, וכדאיתא בוח"ק
(פ' ל' תשא) שכל חרטומי מצרים וראשיהם
יצאו אתם, וזהו ער"ב, "רב" — כולם הגדלים
השרים, ע"כ, א"כ מה ה' כאן עניין מיוחד
למביאתו של יתרו, ולא עוד אלא שאמרו
במכילתא (הובא ברשי') שכובד גודל נתכבד
יתרו באותה שעה, שכיוון שיצא משה יצא אהרן
ונדב ואביהו ושביעים זקנים, ומ"ה הוא שראת
אליה ויצוים ולא יצא עמהם, וגם כל הפרשה

אחריו כתובבי מצחתי בע"ה בזוהר ה' פ'
יתרו זול": וכיון דאיתא יתרו דהוא כומרא
עלאה דכל טעונו אחרני, כדי אתכלוף ושלט
יקרא דקב"ה על כלולא, בגין דכל עלמא כד
שטעו שמע גבורתיה דקב"ה זען, וכולו הוו
מסתכלו ביתרו דאייזו חכמים ורב ממנא דכל
טעונו דעלמא, כיון דחמו דאייזו אתא ופלח לה' ל
להקב"ה ואמר עתה דעתך כי גדול ה' מלך
האלקים, כדי כולו אתרחקו מפוחחותו, וידיעו
הליית בוזו מש שא, כדי אתייקר יקרא דשםא
קדישא דקב"ה בכל סטרין, ועל דא אתרשים
פרשタ דא באורייתא, ושירותא דפרשתה הוות
ב) (
ביה ביתרנו עיי' יש.

אדם וה שבא אצלי לא בא אלא „לשיט שמיים“,
הינו לקדש שם שמיים ברובם, ובמברוא.
וזהו הכוונה שאמרו: מה שמעה שמע ובא,
קריעת ים סוף ומלחתת עמלק, היינו שהוא
שמע קריעת ים סוף, שהוא הפלא הנזול והגורא
שהדריש את העולם — אולם נגד זה שמע גם
מלחמת עמלק, מה שיצא להלחם עם ישראל,
[וain הכוונה על גזחון ישראל במלחמותם, אלא]
על עצם המלתחמה בעצמתה]. שעל זה נתקורר
ונצטנו ונתרופף הדרוש האדיר של קריעת ים
סוף — לכן התעורר לבוא אל המדבר ולהתגיר
שם בפרהסיה, לתקו בו מה שקהל עמלק,
ושיתעללה שם שמיים בעולם ויחזרו לקדמותו;
וליוון שכל עיקר יציאתו ממדין וביאתו אל
המדבר להתגיר היהת על כוונה זאת, ולכן זכה
לכל הכבוד וזה שאריכת התרבות בו, ונקרוות
הפרשנה על שם „פרשת יתרו“.

ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ר' מן החר לאמר כה תאמר לבית יעקב
ותגיד לבני ישראל (ט. ג.)

וברשי: "לבית יעקב - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל - עונשים ודקדוקין פרש לזכרים, דבריהם הקשין בגידין".

יש לתורה שתי שפות, יש "אמירה" רכה, ויש "דבר" קשה. לנשים צריך לדבר בלשון רכה, ואילו לזכרים צריך לדבר עונשין ודקודקין. המשגיח זו"ל היה אומר שאם הינו רק יודעים איך לדבר היה אפשר לגירא את כל העולם. אם מסבירים לאדם את ההפני והעומק של תורה, כל מי ששמעו זאת יחוור בתשובה. בנראה שאדם צריך לשלוט בשתי שפות אלו. יש מקומות שצורך לדבר בשפה קשה - "עונשין ודקודקין". אמן, בשפה זו אי אפשר לקרב רוחקים, אבל כשרוצים להגיע לאמיתה של תורה צוריך בך לדבר.

ר' דניאל מקלם זל נשאל שהארחות חיים לברא"ש (סימן מד) כתוב: "ודברת בם על שולחןך", ולכפורה מה מחדר השורא"ש בזה, הלא כבר כתוב בפסוק "ודברת בם", ועננה השורא"ש חדש כאן שאדם עירק לאמן שפה מיוחדת לדבר בה דברי תורה על שולחןך. אם אדם אומר סתם איזה "ווארט" על השולחן בשבת ואשתו נרדמת מרוב עיפות מההכנות לשבת, והילאים בכלל לא מבינים את דבריו, זה אינו בכלל "ודברת בם על שלחןך", אלא עירק לחוש דבר שכולם יפתחו את אוניהם לשם אמן דבריו, ועירק זה שפה מיוחדת כיitzד לומר זאת, וזה "ודברת בם על שלחןך".

הלא אם יעברו על ציווי זה והוא מצליחים
עלות אל ההר, הלא אז היו נהנים מזון
השכינה, וכי יש לך הנאה רוחנית גדולה מזו,
זהלו עולם הבא אינו אלא צדיקים יושבים
ומהנין מזון השכינה, וא"כ בכה"ג אפשר
(שהיו מחשבים ואומרים שסדרם להם לעבור
על ציוויי ה' בכדי לזכות להנאה רוחנית כזו,
ולכן שב הקב"ה והוזירם שאעפ"כ אין להם
לעשות חשבון כזו ושהלא יעלו בהר, וזה הוא
מה שלימדנו התנא באבות [פ"ב מ"א]: והוא
מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה
כנגד הפסידה, ודכו".

פִּרְשֵׁנִי זו"ל: והעד בהם שנית
שמזרזין את האדם קודם מעשה ומזרזין
אותו בשעה מעשה עכ"ל. נראה לאבר שכאן
הווצרכו לאזהרה נספה יותר מתחميد, דבשא ר
ازהרות הלא אם יעשו את החשבון ויראו את
ההפסד הרוחני העולול לצמותו מעשה
העבירה בודאי זה יספק להמנע מן העבירה,
אבל כאן אף שהוזהר בני ישראל שלא
עלולות אל ההר ולגעגע בקצתו, מכל מקום

דְּךָעַד בָּאכְ פָּרִיבָתֶךָוּ - Go down, warn the people lest they break [their formation to go nearer]. Why did the Creator again tell Moses to go down and warn the people and the priests that they were not to overstep the bounds he had marked off? Just a few days earlier, He had already given the command, set boundaries for the people around, saying, "Beware of ascending the mountain or touching its edge" (verse 12). Moses had, in fact, carried out this mission. Why, on the day the Torah was given, after He had already called Moses to Him—and the Lord summoned Moses to the peak of the mountain (verse 20)—did God once again warn the Jews? Moses himself asked (verse 23), but God ignored his question and told him once again to warn the Jews: Go, descend (verse 24).

There is a difference between the boundary that holds back a human, a rational being, and the boundary that holds back an animal. For an animal, one must build a fence, a simple partition that can physically prevent it from walking into another person's field. A simple marker or sign will not help. A person needs neither partitions nor fences. It is enough to warn him that the territory does not belong to him. His boundary is an abstraction, an intangible separation.

Apparently, God did not want the people to refrain from ascending the mountain because a physical barrier blocked them. Thus He commanded Moses to descend and warn the people so they would restrain themselves because of Moses' command, and not because of a physical constraint.

This idea is a major motif in the Torah. For Jews, there are neither fences nor partitions. The prohibition and the warning alone are enough to prevent a Jew from transgression and wrongdoing. God had to emphasize to Moses that the whole Torah is contained in the words, "Al yehestu, Let them not break through" (verse 24)—do not break down any abstract boundaries or partitions.

Judaism contends that the slave does not understand the concept of a division between sacred and profane, of "Let them not break through." The Gemara states, A slave prefers a dissolute life (Gittin 13a; Kesubos 11a). He takes as much as he can. Only physical power can stop him—a taskmaster or a policeman. The most amazing thing about the Exodus, far greater than the signs and

wonders, is the transformation of a nation of slaves who lived in a boundless state, who "preferred a dissolute life," who did not understand the meaning of laws and strictures and obeying laws when no taskmaster threatens. (Festival of Freedom, pp. 71-72)

The Torah requires man to not cross certain boundaries. We do not abstain from violating Shabbos because of the threat of stoning; aside from one incident in the desert, no Jew was ever stoned for violating Shabbos. There is no serpent to kill us, no sanctions imposed, if we desecrate the Shabbos.

31 **לֹא-יֵצֶל קָרְבָּן לְאַלְמָנָה עַל-הַר קֶרֶת**. The imaginary line that the Jew lives by is stronger than any fence. (Boston, 1979)

A priest who enters the *Heichal*, the Sanctuary, is flogged, but if he enters the Holy of Holies he is punishable by death at the hands of God. He must not enter the place where the *Shechinah* is located.

One who utters the holy name of God in vain has transgressed a negative commandment. One who pronounces an unnecessary benediction has also transgressed a negative commandment. The *halachah*, in its sober, simple way, expresses a sublime metaphysical idea: sometimes it is necessary for there to be a tension of great fear that is manifested in retreat. God constructs universes and destroys them, says the Midrash (*Bereishis Rabbah* 3:7). *הַ-הַ-הַ-* is both a noun and an adjective, and in its adjectival form it expresses two ideas: the coming into being of what exists, and the annihilation of what exists.

אשר בשמי ממעל ואשר בארץ מתחת כ, ג

פסוק זה מלמד אותנו – אמר רבי יוסף חיים, בעל ה"בן איש חי" – שכאשר מדובר בעניינים רוחניים חובה על האדם להתבונן בבני אדם שהם ממעלה ממעלתו שאז ילמד שудין יש לו מה לתakan. ומайдן בעניינים גשמיים חובה עליו להסתנן על בני אדם פחותים ממןנו וכך יראה עצמו כעשיר שיש לו כל ולא יחשפ לעצמו מותנות.

משל למה הדבר דומה? לבעל בית אחד היה סולם בחצרו שהגיעה עד לגג הבית. קרא האיש למשרתו ואמר לו: סולם זה המוצב בחצר מהווה סכנה, כי עלול לבוא מאן דהוא ולטפס בו אל הגג וחילתה עלול ליפול ממש, על כן עקרו נא את שלבי הסולם כדי שאיש לא יוכל לעלות בו.

המשרת, שהיה כסיל גדול, רץ מיד למלא את רצון אדוניו אלם עשה זאת באופן מטופש ביותר. עלה הבשורת שלב אחד בסולם ועקר את השלב התחתון. לאחר מכן עלה אל השלב השלישי ועקר את השלב השני וכן הלאה...

(13)

היכן
העיה
העיה

העיה

העיה

העיה

(3)

לבסוף עמד המשרת בראש הסולם אולם לא נותרו שלבים בהם יכול הוא בעצם לרדת מן הסולם.

צעק המשרת ושוועתו הגיעה לאוזני בעל הבית. מיהר אליו בעל הבית ובעזרת אחרים שלשלו את המשרת הסכל מן הגג בעזרת חבלים...

שיטה שכמו! צעק בעל הבית על המשרת האם אין יודע כי תחילת עוקרים את השלב העליון?!...
14

כעבור זמן קרא בעל הבית למשרת ואמר: הנה יש בחצר בור גדול ובתוכו סולם, חושש אני שילדים שובבים ירדו אל הבור ויסתכונו, על כן עוקר נא את שלבי הסולם.

המשרת, שזכר היטב את ההוראות בדבר עקירת שלבי סולם, רץ במהירות והחל יורד בבור תוך שהוא עוקר תחילת את השלב העליון ולאחריו את זה שתחתיו...

עד מהרה מצא עצמו המשרת בתחתיות הבור ללא כל דין עלות ממנו...

שיטה שביעולם! צעק עליו בעל הבית - האינך מבין שהיה עלי לעקו תחילת את השלב התחתון?...

אבל אתה עצמן צעתך עלי כאשר עשיתך נון והורית לי במפורש לעקו את העליון תחילת? מלמל המשרת.

נכון מאד - הסכים בעל הבית - אבל האם כל המקומות

שווים?... פעמים שיש לעשות כך ופעמים להיפן!

כן הוא גם הנמשל - אמר רבינו יוסף חיים - אל לו לאדם לנוהג מידת אחת בענייני הרוח וענייני הגוף, לכל אחד מהם יש לנוהג בהנוגה המתאימה לו. ברוחניות יש להבית מעלה ואילו

בגשמיות יש להבית דוקא למטה!

(ח) זכר את יום השבת לקדשו. אחר שצotta שנאמין בשם המוחיד ית' שהוא הנמצא הוא הבורא הוא המבון * והככל, ושניזחד האמונה בכל אלה והכבד לו לדון, וצדקה שנכבד זכר שם, צוה שנעשה בוזה סימן וכרכון תמיד להודיע שהוא ברא הכל ותיאו * מצות השבת שהיא זכר למצוות בראשית. ואמר זכרו את יום השבת לקדשו, ובמשנה תורה כתוב שמור את יום השבת לקדשו⁶⁵, ורבנןינו אמרו בז' זכר ושמור אחד נאמרו ולא הקפידו בלשונם אחרים שנותחלה לסתם *, והכוונה להם זיל כי זכר מצות עשה, צוה שנזכור يوم השבת לקדשו ולא נשכחו, ושמור אצלם לא תעשה *. שכלל מקום * שנאמר השמר פן אל אינו אלא לא תעשה, וזהיר שנשמר אותו לקדשו שלא נחללהו, ואין ראוי למשת שיתוליה דברי⁶⁶ השם מצות עשה למצוות לא תעשה, אבל אם חליף בדברו השני וכל תmana ואמר כל תמונה * בחסרונו ואיז' והוסיף אותה בועל שלשים *, וכן כל כיוצא בהו בשאר הדברים, אין בכך כלום, כי הכל אחד. והטפ זהות לא יסבול אותן. אלא מי שאינו רגיל בתלמוד, ומפורש אמרו * גיטים חיבות בקדושת הרים דבר תורה *, שנאמר זכר ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכור והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכור, שהנשים חיבות בשמירה שככל מצות לא תעשה תן חיבות, ולא היו חיבות בזכירה שהיא מצות עשה שהומן גורמא ונשים פטרות, אלא שתהיקש הזה מחייב אותן. ואנו מתמת אם ובאמור זכר ושמור מפני הגבורה, מה לא נכתוב בלחות הראשונות. נתנו שחתה בלחות הראשונות ובשנויות כתוב זכר, ומשה פ' לישראל כי שומר נאמר עמו *. ננו בונחתם באמות. ובמדרשו של רבינו נחונייא בן הקנה * הוציאו עד סוד גדור בוכור ושמור *, ועל הכל היה הזכירה ביום * והشمירה בלילה, וזהו אמר החקמים⁶⁷, שאומרים בערב שבת באין כלה באין כלה באו ונצא לקרה שבת מלכה כללה, ויקראו לברכת היום קדושא רביה⁶⁸, שהוא הקדוש הגדול, וחכין זאת. לאמת הוא ג"כ כי מדות זכר רמו במצוות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים. כי העשרה מצות אדוניים אהבו לו ואדוניים מרham עלייה ומורת שומר במצוות לא תעשה, והוא למדת תדין ויוציא ממדת היראה, כי נשמר מעשות דבר הרע בעניין אדוניים ירא אותה ולכך מצות עשה גדולה *. מצות לא תעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה, כי המקימים ועתה בגוף ובמננו רצון אדוניים הוא גדור מהנשمر⁶⁹ מעשות הארץ בעניין, וכלך אמרו *
15

66 בוגוף ובמננו רצון אדוניים הוא גדור מהנשمر⁶⁹ מעשות הארץ בעניין, וכלך אמרו *
67 בוגוף ובמננו רצון אדוניים הוא גדור מהנשمر⁶⁹ מעשות הארץ בעניין, וכלך אמרו *

דעת עשה ודתי לא תעשה ומפני זה היה העונש במצות לא תעשה גדול * ועושין בו דין * בגין מלכות וmittah, ואין עושין בו דין במצוות עשה * כלל אלא במורדיין * כמו לולבן זכיית אני עושה, סוכה אני עושה⁵⁵, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו⁵⁶, וככבר רשי⁵⁷ בפי כוכר, תנוי לך לזכור תמיד את יום השבת שאמנו נודמן לו חלק⁵⁸ מזמננו לשבת, ותו בריתאת היא שנוןיה במקילתא⁵⁹ כר, רבבי אלעוזו בן חנניה בן חנניה⁶⁰ בן גריון אומר זכור את יום השבת לקדשו ותאה⁶¹ זכרו

מאחד בשבת שם נודמן⁶² לך חלק פה מה מא מתקנו לשבת. אבל בלשון היחיד הא שניות,

ואינה הילכת, שהרי בגמרא אמרו⁶³, תניא אמרו עלינו על שמאי הוקן כל ימיו היה יכול

לכבד שבת. כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד⁶⁴ שבת, למחזר מצא אחרית היתה בו⁶⁵

הימנה מניח השניה ואוכל את הרשותה, אבל תל הוקן מדה אחרית היתה בו⁶⁶

כל מעשיו היו לשם שמיים, שנאמר⁶⁷ ברוך ה' יום יומם לנו⁶⁸. תניא נמי הכי

בבית שמאלי אומרים בחד⁶⁹ בשביך לשכטיך, ובב' אומרים ברוך ה' יום יומם לנו.

ובמקילתא אחרית⁷⁰ שמאלי הוקן אומר זכירה עד שלא תבא שמירה משתבא ומעשת⁷¹

בשםאי הוקן שלא היה זכירון שבת זו מפני ללח חפץ טוב אמר זה לשבת. כל' חדש אומר

זה לשבת. אבל תל הוקן מדה אחרית היתה בו שהיה אומר כל מעישך⁷² יהיו לשם שמיים,

ולוחכה היא כדורי ביה⁷³. ועל דבר הפשט אמרו⁷⁴ שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את

השבת שלא נשכחתו ולא ונחלה⁷⁵ לנ' בשאר הימים. כי בכנרנו אותו תמיד יזכיר⁷⁶ מעשה

בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר

כי אות היא בני וביניכם⁷⁷, וזה עיקר גדור באמנות האל⁷⁸. וטעם לקדשו שיהא זכרונונו

פו להיות⁷⁹ קדוש בעינינו, כמו שאמר וקרת לשבת עוג לקדוש ה' מכובד⁸⁰. והטעם

בשתאה השביטה בעינינו בעבר שהוא שואה יום קדוש להפנות בו מפסיק המתחשבות והבלוי

הומנים, ולחת בו עוגג לנפשינו בדורכי ה' וללכט אל הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת⁸¹, שתיה דרכם כן, וכך

אמרו רוזל⁸² מכל דבחדש ושבת עוג למיול. וזה טעם שביתת הבקה שלא תאה בלבנו

מחשבת עלייה, ולברך אמרו⁸³ זיל' שהשכחה שколה בנדג' כל מצות שבתורה. כמו שאמרו

בע"ג, מפני שהבה נעד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגה ובנבואה. ובמקילתא⁸⁴,

רבי יצחק אומר לא תאה מונה בדור שהחටרים מונחים אלא תאה מונה לשם שבת⁸⁵. ופירושה

שלגאים מונחים בימי השבעה לשם הימים עצמן. יקרו לכל יום שם בפני עצמן, או על

שמות המשרתיטי⁸⁶ כנוזרים. או שמות אחרים שליכראו להם. וימבאל מונחים כל הימים

לשם שבת⁸⁷, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מהתוצאות שנגוטינו בו לזכרו תמיד בכל יום

3/ וזה פשטו של מקרא, וכן פיש' ר' י"א. ואומר אני זזה⁸⁸ מרישו של שמאלי הוקן *

שפירש⁸⁹ מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשפטו בשום פנים. אבל הוכירו

ביבリתא⁹⁰ עוד מדת חסידותה שהוא מוכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד⁹¹ שבת כל

ימי חיין, והל' עצמו מודה במדרש של שמאלי אבל היותה בו מדה אחרית במאכלים מפני

声称 מעשויו היו לשם שמיים, והיה בוטה בה⁹² שיתמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים. אבל

16 כ' ה' כ' 28

1/ נבאמתכו ממשמע מפשטות לשון הפסוק פסל לך וגוי, וכתבת עיל הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשוניים אשר שברת, שהונח שփיע בלוחות השניות היה זהה עם הנוסח שעיל הלוחות הראשונית, נחתבדים שבין שני הנוסחים, לא היו הבדלים במא שהייה בתוב באממת על הלוחות עצם, אלא בסוגו הטברת הדברים בעיל פה שע"י משה רבנו. ועל פי דברי הרמב"ן האלו יש מקום לבאר בכוונת הגמרא ב"ק טוף פרק שור שנגמ את עפרת (ונד): שאל ר' חנינא ... את ר' חייא ... מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובבדורות האחרונות נאמר בהם. א"ל עד שאתה שואלי למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהם טוב, שמי על הליון ציינו לדברי התוסי' בברא בתרא (קיג). שפעמים שלא היו האמוראים בקיאים בפסוקים.

ולפי דברי הרמב"ן יש מקום להסביר את דברי הגמרא באופן אחר, שאת זה ידע ר' חייא בר אבא שבגונוסת של עשרת הדברים המופיע

בפרש וattachן כתוב טוב, בגודל לנוסח המופיע בפרשית יתרו, אלא

6/ שמסופק היה (שאלני וכו') אם היה שינוי במאמת בנוסח שהופיע על

الלוחות השניות, או שהנוסח שעלייהם זהה היה עם הנוסח שהופיע על

עמ' ר宾ינו, וככ"ל. [וככ"ה-ספרו של הגרא' קמינעקי ז"ל עלה'ת. ועיין

בסי' המקרא והמסורת להר' ר' ראובן מרגלית, ז"ל.]

15 ג' כ' ג' כ' 28

לך, ים ולכל המורא הגודל אשר עשה משה וכבר הרמב"ן פרש תחזרתו ביאר טעם דעשה דוחה לא תעשה¹. דחף דלא תעשה חומריא, זה בימי שעשה מדעת עצמן. אם כן העוצה מעשה וממרה, גודל חטא מי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון השם². אבל מי שעושה מרצון השם³, אם אנו מדרת האהבה מהיראה אצל השם⁴. לכן עד עידפא שתחדחה העשה ללי⁵, כיון שהיא שלוב כלאים ביצירת אין זה מצד המרי רק מצד ציווי השם⁶, ללבוש גדיים. אבל בשעה גנד רצון השם⁷, וראי גודל הממרה, ועונשו חמור ממי שמתעצל ואינו עושה מצות, זה ביאור דבריו⁸. ולפי זה אמר שפיר, דבמקודש שהשכינה שורה, ועשרה נשים נעושו (אבות ה), ומרוב הרגל של האדם בדבוקות להשטי'ת נקל למצדא מדרת האהבה, לך⁹ והוירה תורה (יקרא כו, ב) "וממקדש תירא"¹⁰. שם נקל לבנות ולומר מדרת הפחד מהאדם. ולכן (זבחים צז, ב): אין עשה דוחה לא תעשה שבמקודש, כי בענייני המקודש, שם גודל החועלות מגיראה לבלי עשות מה שהזהירות תורה, מהתעלמת מה שיעשה האדם מה שצotta תורה, וזה טעם מושכל. ולכך (דברים ג, יג) "את ה' אל-היה תירא, ואתו תעבדו". כי במקומות העבודה נקל לקנות אהבה, זהה על זיוואה. ולכך בימי שלמה שהיה התגלות בכבוד ה' והביה מלא עשון¹¹, והגיעו כל העם לארות השכינה ולובוא למעלת להגבאות, כמו שאמר "ירוננו"¹², היותה אהבה לא יראה. אבל בימי משה היה אהבה ויראה: שבכל עת נענוו באופן גורא¹³. וזה שאמר הכתוב "לא קם נביא וכור לכל המורא הגודל", ולגבוי משה יראה מילתה זורתה¹⁴. אבל בוגר אהבה של חז"ל: אבל במלכים קם¹⁵. ולכן השמי' שלם לו ככומבו (שמואל-ב, יב, כד) "זה אהבו", ונ Kraoa שם שם פטוק כה) "ידידה".

16 ג' 28